doi:10.29285/actapinteriana.2026.12.5

Jubileumi jegyzetek a *Naphimnusz*hoz
Alkotói eredetiség, emberi hivatás és teremtményi önérték

Bagyinszki Péter Ágoston OFM

Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, 1052 Budapest, Piarista köz 1.
bagyinszki.agoston@sapientia.hu

Bagyinszki P. Á. (2026): Jubileumi jegyzetek a Naphimnuszhoz. Alkotói eredetiség, emberi hivatás és teremtményi önérték. Jubilee Notes on the Canticle of the Creatures. Creative Originality, Human Vocation and the Intrinsic Value of Creatures, Acta Pintériana, 12: 5-19.

Abstract: Read in the light of cosmic praise and the Book of Nature tradition, Francis of Assisi's *Canticle of the Creatures* expresses an inherited Christian vision of creation through a distinctive poetic language of kinship. Humanity's vocation as 'priest of creation' is interpreted analogically as grateful participation in the creatures' own praise, joined to responsibility for their good. Doxological intrinsic value names the God-given worth of creatures that human use or recognition neither creates nor exhausts. The absence of specifically named nonhuman animals does not entail their exclusion from the canticle's universal community of praise. These findings support a sapiential reading in which understanding and participation can deepen one another, while historical evidence remains distinct from contemporary theological interpretation.

I. Bevezetés

Assisi Szent Ferenc *Naphimnuszának* 2025-ben ünnepelt nyolcszázadik évfordulója a magyar olvasó számára is alkalmat kínált egy közismert, mégis újra felfedezhető szöveg elmélyültebb befogadására. Az *Acta Pintériana* ehhez már a jubileum előtt fontos impulzusokat adott. Kardos Csongor kétrészes tanulmánya Ferenc lelkiségének, Isten- és világszemléletének összefüggésében értelmezte a költeményt, feltárva a szöveg bibliai és liturgikus összefüggéseit (KARDOS 2022; KARDOS 2023). A 2025-ös évfolyamban Kecskés Mónika a modern zenei recepció áttekintésével azt mutatta meg, hogy a szöveghez kapcsolódó alkotói hagyomány különböző liturgikus, áhítati és műzenei utakon bontakozik ki (KECSKÉS 2025). A himnusz befogadása ezekben az olvasatokban összekapcsolódik azzal, hogyan válhat Ferenc imája más korok és más alkotók saját megszólalásává.

Folyóiratunk jelen számának tanulmányai tovább tágítják ezt az értelmezési teret. Kardos Csongor új tanulmányában a *Naphimnusz* húsvéti összefüggéseit állítja előtérbe; Hernádi Mária a szépség és a testvériség szemléletének rokon vonásait vizsgálja a későmodernség magyar lírájában; Mészáros Lukács pedig a mai természettudományos világkép felől közelít a középkori szöveghez (KARDOS 2026; HERNÁDI 2026; MÉSZÁROS 2026). E kaleidoszkóphoz az ember istendicséretben vállalt szerepének és a teremtmények saját értékének bemutatásával kapcsolódunk. Ha a teremtmények már saját létezésükkel is dicsérik Teremtőjüket, miben áll az emberi megszólalás sajátossága?

A jubileumi időszak hazai termését ugyanakkor érdemes a folyóirat kereteinél tágabb körben szemügyre vennünk. A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán 2025 őszére meghirdetett, hét (!)

felsőoktatási intézmény hallgatói előtt megnyitott interdiszciplináris online kurzus tematikája a teológia, az ökológia, a költészet és a spiritualitás nézőpontjait kapcsolta össze. Hasonló együttműködésre épült a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Szent II. János Pál Pápa Kutatóközpontjának 2025. október 4-i konferenciaprogramja is (SAPIENTIA 2025; PPKE 2025). Az ilyen kezdeményezések jelentősége e rövid költemény szinte kimeríthetetlen gazdagságának szemléletes bemutatásában áll.

A szélesebb magyar nyilvánosság figyelmét Pál József jubileumi *Naphimnusz*-értelmezése az ima nyelvi egyszerűségére és alázatára, valamint a fordítás értelmező döntéseire irányította (PÁL 2025). A hazai és a nemzetközi kutatások közötti átjárást pedig többek között Pátrovics Péter angol nyelvű tanulmánya is jelzi, amely az öröm nyelvi világképét vizsgálva a költői képek teológiai vonatkozásait tárja fel, és a ferenci öröm transzcendens forrására mutat rá (PÁTROVICS 2024). A különböző megközelítésű és műfajú hozzájárulásokból fontos kérdés rajzolódik ki: miként őrizhetjük meg az eredeti megszólalás sajátosságait akkor, amikor a művet mai nyelven, a mai tapasztalataink felől igyekszünk megszólaltatni?

A nemzetközi jubileumi tudományos kutatások fókuszában ugyancsak egymás mellett találjuk a szöveg történeti vizsgálatát és a kortárs teológiai kérdésfeltevéseket. A 2025-ös assisi konferencia 2026-ban megjelent kötete a filológia, a bibliai költészet és a liturgikus hagyomány felől is újra napirendre tűzi a *Naphimnusz* értelmezését (DELCORNO & LEONARDI 2026). A *Studi Francescani* és a *Crossing* tematikus számaiban az ember teremtményi helyzetére és a nem emberi létezők teológiai jelentőségére irányuló figyelem szintén erőteljesen megjelenik. Daniel P. Horan a teremtmények saját értékét és az emberközpontú olvasatok felülvizsgálatát hangsúlyozza; Kevin Hart a dicséret és a teremtés összefüggésében az ember alázatos részvételét gondolja végig (HORAN 2025, pp. 634-640; HART 2025). A magyar megszólalások számára e munkák összehasonlítási és önellenőrzési lehetőséget kínálnak, különösen akkor, amikor saját történeti és teológiai érveink érvényességi körét mérlegeljük.

E fokozott érdeklődés egyházi hátteréhez tartozik, hogy a *Naphimnusz* jubileuma egybeesett a *Laudato si'* enciklika (LS) megjelenésének tizedik évfordulójával. Ferenc pápa a teremtményekkel vállalt közösséget és a velük együtt végzett istendicséretet az átfogó ökológia lelkiségi összefüggésébe helyezte (LS 11, 87). Az ökológiai felelősség így új hangsúlyt ad annak a kérdésnek, hogy milyen helyet foglal el az ember a teremtett világban. A *Naphimnusz* teológiai olvasása e ponton a cselekvés mélyebb indítékait is érintheti: miként tekintünk azokra a létezőkre, amelyekkel közös világban élünk? És mennyiben vagyunk felelősek értük?

Az alábbi jegyzetek e közös gondolkodáshoz kapcsolódnak. Az elmúlt jubileumi időszakban folytatott kutatásaimból és előadásaimból három olyan összefüggést emelek ki, amelyet a *Naphimnusz* értelmezése szempontjából különösen termékenynek látok. A válogatás a történeti és teológiai tájékozódást a hermeneutikai következményekkel köti össze: minden témánál azt is megkérdezzük, hogyan módosítja az elemzés a költeményről alkotott képünket. A „jegyzetek" megjelölés a három, önállóan is tárgyalható kérdés esetleges kiválasztására utal, miközben összekapcsolásukat az istendicséret teológiai nézőpontja indokolja.

Elsőként Ferenc alkotói eredetiségét vizsgáljuk a kozmikus istendicséret keresztény hagyományának távlatában: milyen sajátos alakot ölt nála az örökségként kapott világ- és istentapasztalat? Ezt követően *„az ember mint a teremtés papja"* gondolat értelmezési lehetőségeit mérlegeljük. A kérdés itt az, hogyan kapcsolódhat az emberi istendicséret a többi teremtményéhez, és mit jelenthet e kapcsolatban a közvetítés szolgálata. Harmadikként a teremtmények *doxológiai önértékének* kérdését járjuk körül: azt az emberi hasznosítástól és elismeréstől független adottságot, amely Istenhez fűződő kapcsolatukban és saját létezésükkel megvalósuló istendicséretükben mutatkozik meg. Az egymást követő elemzések így Ferenc sajátos megszólalásától az ember hivatásának ábrázolásán át a többi teremtmény arányos megbecsüléséig vezetnek.

A következő fejtegetésekben ezért gondos figyelmet fordítunk arra, hogy megkülönböztessük a történetileg igazolható összefüggéseket a teológiai továbbgondolás lehetőségeitől. E különbségtétel egyaránt szolgálja a szöveghez való hűséget és a mai olvasó kérdéseinek komolyan vételét. Az értelmezés végső tétje pedig az lesz, hogy a megértés miként válhat bevonódássá: hogyan tanulhatunk a *Naphimnusz*ból olyan figyelmet, amely a teremtett világhoz fűződő viszonyunkra visszahat.

II. A Naphimnusz alkotói eredetisége

A *Naphimnusz* eredetiségét úgy érdemes megközelítenünk, hogy az örökölt anyag alkotói átformálására figyelünk. A teremtmények istendicséretének gondolata, a természet vallási jelentőségének felismerése és a nem emberi létezők megszólítása egyaránt megelőzi Ferencet. Roger D. Sorrell monográfiája éppen a hagyományos és a sajátos ferenci mozzanatok gondos megkülönböztetésével teszi láthatóvá a költemény különlegességét (vö. SORRELL 1988, pp. 138-141). A magyar szakirodalomban Kardos Csongor már bemutatta, hogyan válik a bibliai és liturgikus örökség Ferenc személyesen átélt imanyelvévé (vö. KARDOS 2022, pp. 147-148, 158). E felismeréshez most a keresztény természetértelmezés hosszabb előtörténete felől kapcsolódunk. A kérdés az, hogy ebben a tágabb összefüggésben pontosabban felfedezhetjük-e Ferenc saját hangját.

1. A kozmikus istendicséret mint megélt örökség

A leginkább magától értetődő előzményeket a Szentírásban találjuk. A 148. zsoltár és Dániel könyvében a három ifjú éneke az égitesteket, az elemeket, az élőlényeket és az embereket egyaránt az Úr dicséretére hívja (Zsolt 148; Dán 3,57-90). A Jelenések könyvében pedig a mennyei és földi teremtmények közös magasztalása a trónon ülőnek és a Báránynak szól (Jel 5,13). A „kozmikus liturgia” kifejezéssel itt ezt a távlatot jelöljük: az ember imádsága a teremtett világ egészének istendicséretébe kapcsolódik.[1] Ferencet a biblikus szövegekhez a zsolozsma rendszeres végzése is hozzákapcsolta. A fennmaradt breviáriumára és annak használatára támaszkodó kutatás a 148. zsoltár és a *Benedicite* liturgikus jelenlétét különösen fontosnak tekinti (vö. SORRELL 1988, p. 99; KARDOS 2022, p. 147).

A bibliai imanyelv elsajátítását Ferenc más írásai is tanúsítják. A *Buzdítás Isten dicséretére* az eget, a földet és a vizeket szólítja meg, majd a teremtményeket, a madarakat és az emberi közösség tagjait hívja közös dicséretre (BID 5-6, 13-16).[2] A *Dicséretek minden imaórára* ugyancsak bibliai és liturgikus mondatokból építkezik; Kardos Csongor a *Naphimnusz* egyik fontos, Ferenc saját művein belüli előzményeként elemzi (vö. KARDOS 2022, pp. 147-148). E szövegek összerendezése már önmagában alkotói döntések sorát feltételezi: a kiválasztás és az új összefüggésbe helyezés személyes hangsúlyokat ad az átvett szavaknak (vö. SORRELL 1988, pp. 109-114). A hagyomány itt a hallás, az éneklés és az emlékezés révén saját nyelvvé válik. A *Naphimnusz* közvetlen előtörténetéhez ezért hozzátartozik az imádságos élet gyakorlata.

2. A világ olvashatóságának keresztény hagyománya

A bibliai és liturgikus összefüggések mögött tágasabb világértelmezési hagyomány húzódik meg. Ennek egyik meghatározó képe a Természet Könyve: a teremtett világ olyan valóságként jelenik meg,

[1] E fogalom eszmetörténeti és teológiai kidolgozásához lásd BALTHASAR 1988; THUNBERG 2003.

[2] Ferenc írásaira a 2018-as magyar kiadás szövegbeosztása szerint hivatkozunk (FERENC 2018). Az itt használt rövidítések: BID = *Buzdítás Isten dicséretére;* Int = *Intelmek;* NapH = *Naphimnusz;* RnB = *Meg nem erősített regula;* CÉ1 és CÉ2 = Celanói Tamás: *Szent Ferenc első, illetve második életrajza* (CELANÓI 1993). A rövidítések és a hivatkozások rendjében az *Acta Pintériana* egységesítési javaslatát követjük (DOBSZAY & KÁMÁN 2020, pp. 125–130).

amelynek rendjében és érzékelhető sajátosságaiban a Teremtő önközlésének nyomait ismerhetjük fel. A metafora teológiai használatában az „olvasás" az ember és a világ kapcsolatának értelmezésére is kiterjed. Ezt a kommunikációs összefüggést a teremtő Ige teológiájához kapcsolva korábbi munkáinkban is hangsúlyoztuk (lásd BAGYINSZKI 2019, pp. 12-14; BAGYINSZKI 2022, pp. 7-8; BAGYINSZKI 2024, pp. 13-14). A megközelítés történeti változatait az *Acta Pintériana* olvasói Giuseppe Tanzella-Nitti tanulmányából is megismerhették (TANZELLA-NITTI 2016). A *Naphimnusz* ilyen irányú értelmezése Kardos Csongornál is megjelenik (vö. KARDOS 2023, p. 18); itt ennek Ferencet megelőző hagyománytörténeti távlatát állítjuk előtérbe.

Néhány példa érzékeltetheti e hagyomány Ferencet messze megelőző gazdagságát. A Szókratész Szkholasztikosz által megőrzött, Remete Szent Antalnak tulajdonított mondás szerint a remete számára a teremtett természet tölti be az Isten szavainak olvasására szolgáló könyv szerepét (vö. *Egyháztörténet* IV,23; idézi TANZELLA-NITTI 2016, p. 58). Ágoston a világ könyvének különös hozzáférhetőségét emeli ki: benne az is tájékozódhat, aki az írott szöveg betűit nem ismeri (vö. *Enarrationes in Psalmos* 45,7; idézi TANZELLA-NITTI 2016, p. 59). A kép tehát már a kezdetektől sem szűkíthető le a tanult ember elméleti istenismeretére. A teremtéssel való találkozás a figyelem és az életvezetés alakításának lehetőségét is hordozza.

A 12. századi Szentviktori Hugónál a világ olvashatósága már részletesen kidolgozott szemlélődési rendbe illeszkedik. A *De tribus diebus* a látható valóság érzékelésétől annak teológiai értelméig vezeti az olvasót; a megismerés az ember belső rendeződését és életformáját is érinti. Szeiler Zsolt elemzése éppen e folyamat egzisztenciális jelentőségét világítja meg (vö. SZEILER 2019, pp. 82-87). Ferenc eszmetörténeti előzményeinek mérlegelésekor azt is számításba kell vennünk, hogy a teremtés szemlélődő befogadása és az olvasó átalakulásának igénye már a korábbi hagyomány része volt. A ferenci sajátosságot ezért az örökség személyes befogadásában és egzisztenciális megvalósulásában érdemes keresnünk.

Hogyan kapcsolódik az olvasható világ sztereotípiája a teremtés muzikalitásához? Tanzella-Nitti rámutat, hogy a könyv betűihez és a kórus hangjaihoz hasonlított teremtmények egyaránt az Ige által teremtett világ teológiai értelmezéséhez tartoznak (vö. TANZELLA-NITTI 2016, pp. 57-58). A könyvmetafora a teremtésben megmutatkozó jelentés befogadására irányítja a figyelmet; a kozmikus istendicséret ennek a világnak a Teremtőhöz fűződő kapcsolatát fejezi ki. E megközelítések így egyszerre lehetnek érvényesek. A *Naphimnusz*ban e két megközelítés termékenyen összekapcsolható anélkül, hogy a könyv képétől az énekig vezető egyenes történeti fejlődést kellene feltételeznünk. Ferenc műve maga nem nevezi könyvnek a természetet; a Napról viszont kifejezetten állítja, hogy a Magasságbeliről jelentést hordoz (NapH 9). Ez a szövegszerű támpont is indokolja, hogy a költeményt a teremtés jelentéshordozó voltának hagyománya felől is olvassuk.

A gondolati rokonság és a történeti közvetítés bizonyítása mindazonáltal külön feladat. A bibliai és liturgikus kapcsolatokat a szövegek, valamint az imádságos használat tanúságai erősen alátámasztják. A tágabb természetértelmezési hagyomány esetében Sorrell a prédikációk hallgatását is lehetséges közvetítő közegként veszi számításba: Ferenc ilyen módon sajátíthatta el a teremtmények vallási és erkölcsi jelentésére figyelő látásmódot (vö. SORRELL 1988, pp. 46, 140-141). Ez történetileg ésszerű rekonstrukció, amelyhez egyelőre nem társul meghatározott prédikáció vagy patrisztikus olvasmány azonosítása. Ágoston, Hugó vagy a keleti egyházatyák tehát a hagyomány tágasságát segítenek megérteni; műveik Ferenc általi közvetlen ismeretét e párhuzamok alapján dokumentálatlanul is vélelmezhetjük. Ezt erősíti, hogy Ferenc mentora és jó barátja, Hugolino bíboros (a későbbi IX. Gergely pápa) például kora teljes műveltségének birtokában kísérte az assisi szent életművének kibontakozását.

Bonaventura más helyet foglal el e történetben. Munkássága a rendalapító utáni teológiai értelmezéshez tartozik, amely a korábbi keresztény örökségből is merít. A természet könyvének olvasását a Szentírás és a megfeszített Krisztus misztériumával kapcsolja össze (vö. TANZELLA-NITTI

2016, pp. 64-65). E kidolgozás sokat segíthet a ferenci tapasztalat megértésében, de fogalmi rendszerét nem tehetjük meg visszamenőleg a *Naphimnusz* szerzőjének bizonyított gondolati hátterévé. A személyes költői tanúságtétel és a későbbi teológiai rendszerezés különbségét Kardos is hangsúlyozza (vö. KARDOS 2023, pp. 16-18).

3. Az örökség ferenci újraformálása

Az előzmények ismeretében a kérdés most már a költemény sajátos megoldásaira irányulhat. Az egyik ilyen megoldás a népnyelvi megszólalás. A *Naphimnusz* az örökölt dicsőítő formákat olyan nyelven szervezi újjá, amely a latin imaszövegeket nem olvasó hallgatóhoz is közel kerülhetett. Az ismétlődő megszólítás és a gondolatritmus a megjegyezhetőséget és a közös megszólaltatást is segíti. A társak emlékezetét őrző életrajzi hagyomány az ének tervezett használatát a testvérek igehirdetéséhez, a lelki öröm felébresztéséhez és a megtérésre híváshoz kapcsolja (vö. SORRELL 1988, pp. 107-108, 114; KARDOS 2022, pp. 151-152). Az alkotás személyessége így közösségi továbbadhatósággal társul. A szerző saját imája mások imádságának nyelvévé válhat.

Ugyancsak figyelmet érdemel, ahogyan a teremtmények egyéni arculatot kapnak. Ferenc a kozmikus dicséret bibliai rendjét az egyes létezők szeretetteljes jellemzésével gazdagítja. A Nap ragyogása, a víz tisztasága és alázatossága, a tűz vidámsága és ereje, a föld színes virágai érzékletesen különböznek egymástól (NapH 5-22). A jelzők révén az olvasó mindegyiküknél elidőzhet. Sorrell e részletező figyelmet a költemény egyik meghatározó sajátosságának tekinti (vö. SORRELL 1988, pp. 104-105, 128-130; vö. KARDOS 2022, p. 158). A különböző tulajdonságok ugyanakkor a közös dicséretbe illeszkednek: a teremtmények saját mivoltukban kerülnek kapcsolatba a Teremtővel és egymással. A szimbolikus jelentés ezért a tapasztalható valóság iránti figyelemben bontakozik ki.

E figyelem viszonyt is teremt. A testvér és nővér megnevezések a közös teremtettséget a családi közelség nyelvén teszik átélhetővé. Ehhez társulnak az udvari tisztelet formái: a Nap például egyszerre úr és testvér (NapH 6). A családi megnevezések és az udvari címek összekapcsolása Sorrell szerint a ferenci látásmód egyik legeredetibb vonása (vö. SORRELL 1988, pp. 127-129). A közelség itt tisztelettel jár együtt, és a különbségeket is megőrzi. Isten a Magasságbeli marad, a teremtmények pedig egymástól eltérő módon vesznek részt az általa fenntartott világban. A testvériség nyelve annak felismeréséhez vezet, hogy az ember személyesen is érintett ebben a kapcsolatrendszerben. A költemény elmondásakor saját helyzetünket is újrakeretezzük.

Ferenc hangját végül az is színezi, hogy a teremtmények dicséretét a megbocsátással, a betegség elviselésével és a testi halállal kapcsolja össze (NapH 23-31). A szenvedésben felhangzó istendicséretnek természetesen szintén van bibliai előzménye: a három ifjú éneke az üldöztetés és a tüzes kemence történetéhez tartozik. Ferenc eredetisége leginkább abban mutatkozik meg, milyen költői formát ad a személyesen megélt hagyománynak. A dicséret a sebzett életet is átfogja, egészen a halál nővérként való elfogadásáig. A mű összetett keletkezésére vonatkozó életrajzi hagyomány részleteit lehet ugyan vitatni, de az elkészült műben ezek a mozzanatok ugyanannak az imádságnak a részeivé válnak (vö. KARDOS 2022, pp. 154-155; SORRELL 1988, pp. 134-135).

4. Hermeneutikai következmények

A hagyománytörténeti elhelyezés mindenekelőtt arra tanít, hogy a *Naphimnusz*t az imádság beszédhelyzetében olvassuk. A költemény elsődleges megszólítottja a Teremtő; a mű elején neki tulajdonított dicséret a zárlatban a hálaadás és az alázatos szolgálat felhívásához vezet (NapH 1-5, 32-33). E keretben kap helyet mindaz, amit a költemény az emberről és a világról mond. A természetképek jelentéséhez ezért az is hozzátartozik, hogy milyen kapcsolatot tesznek lehetővé a megszólaló, a

teremtmények és Isten között. A bibliai párhuzamok felismerése ezen a ponton az olvasás módját alakítja: az örökölt szavakkal együtt az imádság irányultságát is észrevesszük.

A Természet Könyvének távlatából ugyanakkor arra kérdezhetünk rá, hogyan válik a teremtmények érzékelése jelentésük befogadásává. A *Naphimnusz*ban a fény, a víz és a tűz konkrét sajátosságainak felismerése az Istenhez forduló megszólalás részévé válik. Aki e szavakat magáévá teszi, arra is figyel, hogyan illeszkedik a teremtmények közösségébe. A korábban már említett bevonódó megismerés szempontja itt ezt az olvasói lehetőséget világítja meg: a költemény megértése saját kapcsolataink újragondolásához is elvezethet (vö. BAGYINSZKI 2024, pp. 13-14).

Eredetiségen mindezek alapján egy örökölt látásmód sajátos költői megvalósulását érthetjük. Ferenc a bibliai dicséretet, a teremtmények jelentésére érzékeny figyelmet és a testvéri közelség tapasztalatát olyan megszólalássá alakítja, amelyet mások is magukévá tehetnek. Ezzel rokon Kevin Hart jubileumi olvasatának hangsúlya is: a régóta vallott teremtéshit friss költői és teológiai látásmóddá válik a műben (vö. HART 2025, p. 152). Az előzmények feltárása ezt a teljesítményt teszi pontosabban megítélhetővé. Egyúttal a következő kérdéshez vezet: ha az ember már az amúgy is dicsérettel teli teremtésben szólal meg, akkor miben áll a sajátos doxologikus hivatása?

III. Az ember mint a teremtés papja

A *Naphimnusz*ban az ember maga is a teremtmények közösségéhez tartozik, miközben ő fogalmazza meg az imádságot. Hogyan értelmezzük ezt a sajátos helyzetet? Az ember eredendő papi hivatásának eszméje a kozmikus liturgia gondolatkörének szerves része; Mészáros Lukács jelen számunkban közölt tanulmánya szintén felidézi ezt a megközelítést (lásd BAGYINSZKI 2025, pp. 9-10; MÉSZÁROS 2026). Most e megközelítés szövegszerű támpontjait és értelmező erejét vizsgáljuk meg közelebbről. A kérdés az, hogy mit tesz hozzá az ember a közös istendicsérethez, ha a többi teremtmény Istenhez fűződő kapcsolata már az emberi megszólalást megelőzően valóságos.

1. A papi hivatás teológiai értelme

A „teremtés papja” megnevezést itt analóg értelemben használjuk: az ember a világ ajándékainak befogadását tudatos hálaadássá, felajánlássá és felelős életvezetéssé formálja. E kifejezés minden ember teremtésen belüli hivatására utal, amelynek keresztény értelmét a Krisztushoz fűződő kapcsolat világítja meg. A *Naphimnusz* maga nem nevezi papnak sem Ferencet, sem az embert. A papi analógia tehát olyan teológiai értelmezési lehetőség, amelynek érvényességét a költemény és a hozzá kapcsolható ferenci források alapján kell mérlegelnünk.

A modern ortodox liturgikus teológiában Alexander Schmemann különösen világosan fogalmazza meg e hivatás kettős dinamizmusát: az ember szeretetben és dicséretben Istennek ajánlja a világot, és Isten szeretetét (áldását) közvetíti a világ felé. E papi hivatás beteljesedését Krisztusban látja, akinek papságában a keresztény élet részesedik (vö. SCHMEMANN 1973, pp. 92-94).[3] A felajánlás ebben az összefüggésben az ajándék eredetének elismerését és az ajándékozóhoz való odafordulást jelenti. A világért viselt felelősség így imádságos irányultságot is kap: az ember azzal, ahogyan él a kapott javakkal, Istenhez fűződő kapcsolatát is kifejezi.[4]

[3] Schmemann korábban kizárólagosan emberi sajátosságnak mondja az Isten áldására válaszoló áldást (vö. SCHMEMANN 1973, p. 15). Modelljéből itt a kétirányú, Krisztusban beteljesedő hivatás gondolatát vesszük át; a teremtményi dicséret körét a ferenci szövegek alapján külön vizsgáljuk.

[4] A tágabb keresztény előtörténethez tartozik Hitvalló Maximosz tanítása az ember egyesítő hivatásáról és annak Krisztusban történő beteljesedéséről (*Ambiguum* 41; angol fordítása: MAXIMOSZ 1996, pp. 154-157).

Katolikus összefüggésben a *Lumen gentium* kezdetű konstitúció (LG) a megkereszteltek Krisztus papságában való részesedéséről beszél. A világi hívők munkája, családi élete, imádsága és türelemmel hordozott terhei a Lélekben Istennek felajánlott életté válhatnak; e felajánlás az Eucharisztiához kapcsolódik (LG 10, 34). Az egyetemes emberi hivatásra alkalmazott papi analógiát ezért megkülönböztetjük a keresztségben kapott részesedéstől és a felszentelt szolgálattól. A jelen értelmezés számára az a lényeges, hogy a keresztségi papság gyakorlása a világban megélt szeretetet és hálaadást is magában foglalja. A *Naphimnusz* zárlata, amely a dicséretet az alázatos szolgálattal kapcsolja össze, éppen ezen a ponton kínál szövegszerű kapcsolódást (NapH 32-33).

2. A méltatlan ember bekapcsolódása a dicséretbe

A *Naphimnusz* nyitánya látszólag próbára teszi a papi analógiát. Az imádkozó az Úrnak tulajdonít minden dicséretet, majd kimondja, hogy egyetlen ember sem méltó őt megnevezni (NapH 1-4). E vallomás után mégis folytatódik az ima: az emberi hang a teremtményekkel kapcsolatban újra és újra Istenhez fordul. A méltatlanság elismerése tehát magának a dicsőítő megszólalásnak a része. Ha az ember hivatását a költemény alapján szeretnénk megérteni, ebből az alázatos helyzetből kell kiindulnunk. Az imádkozó nem önmagától értetődő közvetítői jogosultságot jelent be, hanem saját elégtelenségének tudatában szólal meg.

Az ötödik intelem ezt az emberi helyzetet még élesebben rajzolja meg. Ferenc az ember Krisztushoz kötődő méltóságának felidézése után a többi teremtményt állítja elé példaként: ezek saját természetüknek megfelelően nála jobban szolgálják és ismerik Teremtőjüket, és engedelmeskednek neki (Int 5). Daniel P. Horan jubileumi tanulmánya e helyet a költemény nyitányával együtt olvasva az ember közvetítői elsőbbségének kritikáját veszi észre (vö. HORAN 2025, pp. 634-635). Az embernek előbb tanulnia kell teremtménytársaitól: az istendicséret képessége nem ad alapot arra, hogy Istenhez fűződő kapcsolatát kizárólag privilégiumként értse.

A méltatlanság és a mégis lehetséges hálaadás kapcsolatát Ferenc egyik másik szövege krisztológiai távlatba helyezi. A *Meg nem erősített regula* záró imádságában az emberi bűnösség megvallása után az Atyát kéri, hogy szeretett Fia a Vigasztaló Szentlélekkel együtt adjon hálát mindenért úgy, ahogyan az Atyának és nekik tetszik (RnB 23,5). Kardos Csongor erre támaszkodva értelmezi a *Naphimnusz*t Krisztusban és a Lélek által megszólaló dicséretként, sőt a Fiút nevezi a költemény igazi beszélőjének (vö. KARDOS 2022, p. 148; KARDOS 2023, pp. 12-14). Ez teológiai olvasat, amelyet Ferenc írásainak összefüggése támogat, számunkra azt teszi érthetővé, hogy az ember papi hivatása Krisztus közvetítésében való részesedésként bontakozzon ki. A dicséretet lehetővé tevő isteni kezdeményezés az imádkozó számára is ajándék.

Bár e részvétel pontos módját nem dönthetjük el egyetlen nyelvtani elem alapján, az itt fejtegetett témához mégis fontos tájékozódási pontokat találhatunk a *Naphimnusz* szövegének a közelebbi filológiai vizsgálatával. A teremtményeket bevezető *per* prepozíció az eredeti szövegben többféle olvasatot enged meg; ezek között az értük és az általuk történő dicséret lehetőségét is számon kell tartanunk (vö. KARDOS 2023, pp. 12-13). A velük együtt mondott dicséret olvasatához viszont az ötödik sor *cum tutte le Tue creature* fordulata ad támpontot (NapH 5). A papi analógia nem igényli, hogy a *per* fordítását egyetlen megoldásra szűkítsük. Az ember hálát adhat a teremtményekért, miközben felismeri saját dicséretüket és csatlakozik hozzájuk.

3. A közvetítés két iránya és kölcsönössége

A *Naphimnusz*ban az emberi hálaadást megelőzi Isten ajándékozó cselekvése. Az Úr a Nap által világít nekünk, a szél és az időjárás révén fenntartja teremtményeit, a tűz által világossá teszi az éjszakát (NapH 7; 14; 18). A közvetítés itt először maguknak a teremtményeknek a szolgálataként válik

láthatóvá. Az ember testével és egész életével rájuk utalt befogadó. Ez lényeges pontosítás: a világ és Isten kapcsolatát a költemény nem egyetlen emberi közvetítő köré szervezi. Aki hálát ad, az már előzőleg részesült a többiek szolgálatában; saját válasza e kölcsönös kapcsolatokon belül születik meg.

A dicséret és az áldás kettős mozgásához az életrajzi hagyományban találunk szemléletes párhuzamot. Celanói Tamás a madarakhoz intézett prédikáció elbeszélésében Ferencet olyan testvérként mutatja be, aki a Teremtő gondoskodását idézi fel hallgatói előtt, majd Isten szeretetére és magasztalására hívja őket. A jelenet végén megáldja a madarakat, és a kereszt jelével elbocsátja őket; ő maga pedig hálát ad Istennek, akit a teremtmények is dicsőítenek (CÉ1 58). A hagiográfiai elbeszélés teológiai rendjében a meghívás és az áldás összetartozik. Ez a jelenet segíti a ferenci magatartás értelmezését.

Az életrajzi tanúságok alapján a kétirányú közvetítésről is pontosabban beszélhetünk. Az Isten felé forduló emberi megszólalás a teremtés ajándékait a hálaadásba foglalja, és a többi teremtmény dicséretéhez társul. A világ felé forduló áldás Isten jóakaratát kéri és hirdeti, miközben a gondoskodó cselekvésben is kifejeződhet. Mindkét mozgásban Isten ajándéka az elsődleges. A költeményben közvetlenül a hálaadás és az isteni ajándékozás összefüggését látjuk; a teremtményekre adott emberi áldás gesztusát az életrajzi párhuzam teszi hozzá. A papi analógia e tágabb forrásösszefüggés alapján az ember befogadó, hálaadó és áldást közvetítő szolgálatát nevezi meg. A teremtmények Istenhez tartozása közben érvényben marad: az emberi közvetítés ennek elismerését és szolgálatát jelenti.

A hálaadó felajánlás ferenci nyelvéhez a javak visszaadásának gondolata vezet el. A *Meg nem erősített regula* szerint minden jót az Úrnak kell tulajdonítani és visszaadni, mert minden jó tőle származik (RnB 17,17-18). Kardos a *Naphimnusz*t e visszaadás költői megvalósulásaként is olvassa, és a hálaadó szavak, valamint az életvitel egységét hangsúlyozza (vö. KARDOS 2023, pp. 18-19). A papi értelmezés ezen belül a felajánlás sajátos cselekedetére irányítja a figyelmet. Az ember a kapott javak használatának módját és az értük viselt felelősséget is Isten elé viszi. A visszaadás így a birtoklási igény megtisztulását jelenti.

4. Hermeneutikai következmények

Mit változtat mindez a *Naphimnusz* értelmezésén? Mindenekelőtt arra késztet, hogy az embert a nagyobb egész szerves részeként tekintsük. Már a nyitó imádságban jelen van, a Nap fényét befogadó közösséghez tartozik, és a zárlat szolgálatra hívó szavai is elérik. A kifejezetten emberről szóló későbbi versszak ezt a jelenlétet sajátos erkölcsi válasszal egészíti ki: azokra utal, akik Isten szeretetéért megbocsátanak, és békében viselik a megpróbáltatást (NapH 23-26). Az ember őseredeti papi hivatása ebben az olvasatban a teremtettség elfogadásának és a szabad válasznak a kettős dinamizmusában rejlik. A költeményben megszólaló hang hitelességéhez hozzátartozik, hogyan bánik a beszélő azokkal, akikkel közös világban él.

A megbocsátás az embernél az istendicséret megvalósulási módja. A költemény Istenhez kapcsolja a megbocsátás indítékát: valós lehetőség, hogy az ember a sérelemre ne újabb sérelemmel válaszoljon, így a békesség a szenvedésben is lehetséges marad. A dicséretet az imádkozó saját életével vállalja: a kiengesztelődésben, a türelemben és a szolgálatban. Ezzel összhangban áll a zárlat, amely a dicséretet és az áldást a köszönettel, majd a nagy alázatosságban végzett szolgálattal kapcsolja össze (NapH 32-33). A papi analógia hermeneutikai hozadéka itt egészen konkrét: aki a himnuszt saját imádságaként vállalja, annak az istendicséretet emberi kapcsolataiban is megvalósítandó válaszként kell értenie.

A betegség és a halál jelenléte ugyanakkor megóv attól, hogy mindezt a világ már elért harmóniájának ünnepléseként értsük. Ferenc a mindenkit elérő testi haláltól megkülönbözteti a második halált. A strófa a halálos bűnben maradókat figyelmezteti, és boldognak nevezi azokat, akiket a halál Isten szent akaratában talál: nekik a második halál nem árthat (NapH 27-31; vö. Jel 2,11; 20,6). Az istendicséret ezért

eszkatologikus távlatot nyit: a jelen sebzettségében a beteljesedés reményét szólaltatja meg. A papi analógia teológiai továbbgondolásában e remény az emberi közvetítés elővételező jellegét is megvilágítja. A kiengesztelődő és hálát adó személy már most tanúsíthat valamit a teremtés Istennél remélt egységéből.

A liturgikus összefüggés ezt a távlatot mélyíti el. A *Laudato si'* a teremtés közös végcélját Istenben jelöli meg, és ehhez kapcsolja az ember felelős közreműködését; az eucharisztikus hálaadást pedig az egész kozmoszt átfogó, Krisztushoz kötődő eseményként értelmezi (LS 83; 236). A *Naphimnusz* e távlatból a világért mondott hálaadás iskolájaként olvasható. Ez a teológiai analógia az imádság és a liturgikus élet rokonságát teszi érzékelhetővé. A közös pont a kapott élet Krisztusban történő felajánlása és a remélt teljesség felé forduló hálaadás.

A teremtés papja így a teremtménytársaitól tanuló, velük együtt hálát adó és értük felelősséget vállaló emberként válik felismerhetővé. Sajátos szolgálata abban áll, hogy az ajándékba kapott teremtést személyes válaszába foglalja. Az ember szavaival és tetteivel kapcsolódhat a teremtmények istendicséretéhez; bár megszólalása nem feltétele a teremtmények Istenhez tartozásának. Ez a megkülönböztetés egyben továbbvezet következő kérdésünkhöz: miért beszélhetünk a teremtmények önértékéről akkor is, amikor az ember nem ismeri fel azt, vagy a teremtményt csak utilitarista módon veszi számításba?

IV. A teremtmények doxológiai önértéke

Az emberi közvetítés határainak tisztázása a teremtmény saját értékére irányítja figyelmünket. Korábbi munkánkban az óceánélmény felől közelítettünk az „arányos önérték" gondolatához: a létező értéke túlterjed azon, amit használhatóságáról vagy ránk gyakorolt hatásáról elmondhatunk (vö. BAGYINSZKI 2024, pp. 19, 21). A jubileumi évben már a teremtmények „doxologikus önértékéről" írtunk (vö. BAGYINSZKI 2025, p. 9). A *Naphimnusz* magyar szakirodalmában ehhez több kapcsolódási pont adódik. Kardos a dicséretet magával a létezéssel hozza összefüggésbe; Mészáros jelen számunkban a Földanya-strófából kiindulva hangsúlyozza a teremtmények hasznosságukon túlmutató értékét és saját létükkel végzett istendicséretét (vö. KARDOS 2023, p. 20; MÉSZÁROS 2026, VII. fejezet). E közös belátást most fogalmilag szeretnénk pontosítani: hogyan lehet a teremtmény értéke egyszerre Istentől kapott és valóban a sajátja, s mit jelent ez a költemény olvasására nézve?

1. Kapott, mégis saját érték

Doxológiai önértéken azt az Istentől kapott, saját teremtett valóságához tartozó értéket értjük, amelyet a teremtmény létezésével és sajátos jóságával fejez ki, s amelyet az emberi használat vagy elismerés nem hoz létre és nem merít ki. A „doxológiai" jelző e kapott létnek és jóságnak a Teremtőre mutató, őt dicsőítő értelmét nevezi meg. Mai értelmező fogalmat használunk, amelynek a *Naphimnusz*hoz való illeszkedését kell megmutatnunk. Az „önérték" itt az emberi igényekhez képest jelent önállóságot; a teremtmény Istentől kapja létét, sajátosságait és kapcsolatait. Sorrell is ilyen összefüggésben tárgyalja a költemény teremtményeinek saját értékét: az emberi szükségletektől való viszonylagos függetlenség együtt áll fenn az Istentől való függéssel és a kölcsönös egymásrautaltsággal (vö. SORRELL 1988, pp. 123; 130).

E megkülönböztetés azért fontos, mert a természet vallási jelentőségét is könnyen az ember felől mérjük: mennyiben emel fel, vigasztal vagy segít imádkozni. Mindez valóságos ajándék lehet, de a teremtmény értéke akkor is fennáll, amikor ilyen hatását senki sem tapasztalja. A dicséret így a teremtmény saját létének Istenhez fűződő viszonyát fejezi ki. A *Laudato si'* ugyanezt a kapcsolatot hangsúlyozza, amikor az élőlények Isten előtti önértékét a létezésükkel megvalósuló dicsérettel

kapcsolja össze (vö. LS 69). Istenre irányultságuk nem valamiféle isteni szükséglet kielégítését jelenti, mivel a bibliai teremtéshit szerint ő ad életet mindennek, és nem szorul rá teremtményei szolgálatára (vö. ApCsel 17,24-25). A doxológiai önérték ezért a kapott lét jóságát, valamint forráshoz való tartozását együtt állítja.

Az „arányos" jelzővel e saját érték differenciált jellegét hangsúlyozzuk. A víz, a növény, az állat és az ember létmódja különbözik; mindegyiknek megvan a maga teremtményi jósága. Értékük elismerése a különbségeikre fordított figyelmet is megköveteli. Nem következtethetünk azonos erkölcsi státuszra vagy minden esetben azonos bánásmód szükségességére. A teremtmények közösségét a *Laudato si'* is összekapcsolja az ember sajátos értékével és felelősségével (vö. LS 90). Az arányosság itt nem numerikus skálára utal, hanem annak igényére, hogy minden létezőt a maga valóságának megfelelően vegyünk komolyan. A víz védelme, egy állat gondozása és egy ember méltóságának tisztelete más-más cselekvést kíván; közös bennük, hogy az emberi rendelkezésnek a másik létező sajátosságai szabnak mértéket.

2. A dicséret a teremtmény saját valóságából fakad

A *Naphimnusz* értéknyelve különösen jól megfigyelhető a víz strófájában. A hasznosság az alázatosság, a drágaság és a tisztaság mellett szerepel (NapH 15-16). A költemény hálával ismeri el a víz szolgálatát, miközben olyan tulajdonságokra is figyel, amelyek szemlélésre és megbecsülésre indítanak. A hasznosság így többféle jelentés között kap helyet. Sorrell a mű szimbolikus, esztétikai és használati szempontjait együtt tárgyalva mutat rá erre a gazdagságra (vö. SORRELL 1988, p. 123). Az önérték olvasata tehát nem a hasznosság kiiktatásával kezdődik: azt kérdezi, miért érdemel figyelmet a teremtmény azon túl is, amit közvetlenül nyújt nekünk.

A többi strófa tovább tágítja ezt a perspektívát. A Hold és a csillagok fényességét, drágaságát és szépségét a szöveg azzal kapcsolja össze, hogy Isten formálta meg őket (NapH 10-11). A szél és az időjárás révén az Úr valamennyi teremtményének ad fenntartást (NapH 12-14). Földanya pedig táplál, kormányoz, gyümölcsöt, virágot és füvet terem (NapH 20-22). Az emberi életet szolgáló jótetemények a teremtés tágabb kapcsolatrendjében jelennek meg. A virág szépsége ennek sajátos mozzanata; értékét akkor is elismerhetjük, ha biológiai szerepét vagy emberi felhasználását is ismerjük. A hasznosságon túli érték állításához nincs szükség arra, hogy a virágot haszontalannak nyilvánítsuk.

Kevin Hart jubileumi tanulmánya az értük és általuk történő dicséret olvasatait egymás mellé helyezve arra jut, hogy a teremtmények saját jósága is a Teremtőnek adott válaszként értelmezendő (vö. HART 2025, pp. 155-156). A korábban tisztázott különbség itt jelentőségre tesz szert: az emberi megfogalmazás olyan teremtményi jóságot ismer el, amelyet nem maga hoz létre. A létezés általi dicséret teológiai állítása önmagában nem tulajdonít tudatosságot vagy imádkozó szándékot a teremtménynek. Éppen a saját természetüknek megfelelő részvételükre figyel, amint azt az ötödik intelem nyomán már láttuk (Int 5). A tűz, a madár és az imádkozó ember különböző módon tartozik ugyanahhoz a teremtményi közösséghez.

A hagiográfiai hagyomány e különbségek mellett a saját dicséret és az embernek szóló jelentés összetartozását is megmutatja. Celanói szerint Ferenc a kert mellett műveletlen részt hagyatott, hogy ott a füvek és virágok a maguk idejében magasztalhassák a Teremtőt. Ugyanebben az elbeszélésben külön virágos helyet is kijelöltetett, amely a szemlélőt a mennyei örömre emlékeztette (CÉ2 165). A virágok dicsérete és az ember szemlélődése itt egymással összefüggő mozzanatok. Az ember figyelmének megnyílása értékük felismerését szolgálja, gondoskodása pedig teret hagy saját életük kibontakozásának.

3. Az állatok név szerinti hiányának kérdése

A teremtményi önérték értelmezésének érdekes próbája, hogy a *Naphimnusz* egyetlen állatot sem nevez meg külön. Rotzetter ezt kifejezetten észrevételezi; jelen számunkban pedig Hernádi Mária hívja fel rá a figyelmet (vö. ROTZETTER 2011, p. 80; HERNÁDI 2026, 2. jegyzet). E megfigyelést pontosan körül kell határolnunk: a költeményben utalásszerűen szerepelnek növények, s az ember is megszólal és megjelenik benne. Az állatok külön megnevezésének hiánya azonban kérdést vet fel, főként a madaraknak prédikáló és állatokkal testvéri kapcsolatot ápoló Ferenc alakja miatt. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy a szövegbeli hiány és az értékközösségből való kizárás két különböző dolog.

A *cum tutte le Tue creature* fordulat egyetemes keretet ad a teremtmények felsorolásának (NapH 5). Az égitestek és a négy földi elem egymásutánja a világ egészét átfogó, válogatott kompozíciót alkot; Kardos a bibliai minták átszerkesztését is ebből a szempontból elemzi (vö. KARDOS 2022, pp. 156-158). A költemény tehát nem minden teremtménycsoportot külön megnevező lajstrom. Az állatok ugyan nincsenek külön megnevezve, de a minden teremtményre kiterjedő megfogalmazásból nem következik a kizárásuk. Az egyetemes keret messzebbre mutat, mint a részletezett felsorolás. E szerkezeti megfigyelés lehetővé teszi a hiány mértékének tisztázását; az elhagyás pontos szerzői indokát azonban nem tárja fel.[5]

Ferenc más írásai és az életrajzi hagyomány az állatok saját dicséretéhez is támpontot adnak. A *Buzdítás Isten dicséretére* kifejezetten megszólítja az ég madarait. Rotzetter ezt úgy értelmezi, hogy a madarak maguk is a dicséret alanyai, amelyben az emberrel együtt vesznek részt (vö. ROTZETTER 2011, pp. 33-35). A tücsökről szóló Celanói-elbeszélésben a már eleve ciripelő állatot Ferenc magához hívja és éneklésre szólítja; közben saját dicséretét annak énekébe szövi. A jelenet az állat engedelmességét is hangsúlyozza, végül pedig szabadon engedésével zárul (vö. CÉ2 171). A történet a hagiográfia nyelvén a teremtménnyel közös dicséretet ábrázolja; az állati tudat működéséről más természetű vizsgálatok adhatnak számot.

E párhuzamok alapján az állatok saját istendicsérete a ferenci forrásvilágban értelmezhető állítás. A *Naphimnusz* olvasásában is figyelembe vehetjük őket, miközben megőrizzük a költemény saját kompozícióját. A név szerint nem említett állatnak is helye lehet a dicséret egyetemes közösségében. E belátás hermeneutikai jelentősége túlmutat a hiány megfejtésén: a teremtmény teológiai értéke nem attól függ, hogy az ember név szerint megjeleníti-e saját beszédében. A költemény rövidsége, behatároltsága az emberi megszólalás esetlegességét mutatja.

4. Hermeneutikai következmények

A doxológiai önérték felől olvasva a *Naphimnusz* a teremtmény saját valóságára irányítja az értelmező figyelmét. A jelzőket, a szolgálatot leíró igéket és a testvéri megnevezéseket együtt kell látnunk. E nyelv a különbségek megőrzésével kapcsol össze: a víz tisztasága, a tűz ereje és a föld termékenysége sajátos módon válik jelentőségteljessé. Horan jubileumi olvasata szintén hangsúlyozza, hogy az egyes teremtmények nem oldódnak fel az általános „természet” fogalmában (vö. HORAN 2025, pp. 636-637). Az értelmezés számára ebből az következik, hogy a teremtménytől kell megtanulnunk, mire figyeljünk benne. Saját valósága mértéket ad annak is, amit vallási jelentésként tulajdonítunk neki.

Ez a figyelem a számunkra közömbösnek vagy kellemetlennek tűnő létezőkre is kiterjeszthető. A doxológiai önérték nem a bennünk ébredő csodálat intenzitását méri. Egy sérült állat vagy egy alig észrevett növény értéke sem szűnik meg attól, hogy nem kínál számunkra vonzó látványt. A *Naphimnusz* betegségről és testi halálról szóló strófái közvetlenül az emberi élet sérülékenységét foglalják

[5] Felmerülhet az a gondolat, hogy az állatok azért nem kaptak külön említést, mert saját hangjukon dicsérik a Teremtőjüket. A saját dicséret tanúsága azonban önmagában nem bizonyítja, hogy ezért maradt el az állatok külön megnevezése. Rotzetter a hiányt jelzi, de nem ad rá ilyen magyarázatot (vö. ROTZETTER 2011, p. 80).

a dicséretbe (NapH 23-31). E szemlélet mentén továbbhaladva, a teremtményi önérték felől továbbgondolva a többi élőlény sérülékenysége iránti figyelemhez is eljuthatunk. A gondoskodás konkrét módját az érintett létezők természete, szükségletei és egymáshoz fűződő kapcsolatai szerint kell megkeresnünk.

A mai teremtésvédelem számára ebből az emberi elismeréstől független értékből különösen fontos feladat következik. A *Laudato si'* az élőlények és ökoszisztémák értékét az emberi hasznuktól függetlenül is állítja (LS 140). Az ember által előidézett fajkihalást pedig a teremtményi dicséret elveszítéseként is megnevezi; erre Mészáros Lukács elemzése ugyancsak kitér (LS 33; vö. MÉSZÁROS 2026, VII. fejezet). Ha ezt a gondolatot komolyan vesszük, akkor egy létező megóvásának indoka nem merülhet ki abban, hogy jelenlegi vagy későbbi emberi hasznát bizonyítani tudjuk. A veszteség akkor is valóságos, amikor az ember még nem ismerte fel, mit pusztított el. Ez az értékelési szempont a szakmai mérlegelést a másik teremtmény saját java iránti figyelemmel egészíti ki.

A felkínált értelmezés így az emberi dicséret felelősségét is pontosítja. Aki a *Naphimnusz*t saját imádságává teszi, olyan közösségben szólal meg, amelynek tagjai saját értékkel rendelkeznek. Énekével ezt az értéket elismeri; életvitelével pedig elősegítheti vagy akadályozhatja a teremtmények kibontakozását. Az ember papi hivatása és a teremtmények doxológiai önértéke ezen a ponton kapcsolódik össze: a hálaadó embernek helyet kell hagynia azok számára, akikkel együtt dicsér. A költemény befogadása akkor mélyül el, amikor a felismert érték a figyelemben, a használat mértékében és a gondoskodás gyakorlatában is érvényre jut.

V. A bevonódó megismerés jelentősége

A *Naphimnusz*ban az ember olyan világban emeli fel a hangját, amelynek értéke és Istenhez tartozása már megszólalását megelőzően adott. Az emberi megszólalás sajátossága abban mutatkozik meg, ahogyan erre az adottságra válaszol. Ferenc költeménye e válasznak egészen személyes alakot ad: az örökölt dicséretet a teremtményekkel vállalt rokonság nyelvén szólaltatja meg, és kinyitja az alázatos szolgálat lelkülete felé. E beszédhelyzetből válik érthetővé a három vizsgálati szempontunk végső összetartozása. Az alkotói eredetiség a válasz saját hangjára, az emberi hivatás a megszólaló beszédhelyzetére, a doxológiai önérték pedig a vele közösségben álló létezők emberi hasznosítástól és elismeréstől független létjogosultságára mutatott rá.

A papi hivatás és az önérték fogalma ebben az összefüggésben kölcsönösen pontosítja egymást. A teremtmények saját értékének elismerése mértéket szab az emberi közvetítésnek: az ember úgy foglalhatja őket imájába, hogy Istenhez tartozásukat és sajátos javukat tiszteletben tartja. A papi hivatás ugyanakkor tevékeny feladatot nevez meg. Aki a teremtés ajándékait befogadja, személyes hálaadással válaszolhat rájuk, és felelősséget vállalhat használatukért. Az ember különleges helye így a többiekkel való kapcsolatában rajzolódik ki. A dicséret közösségén belül saját válasza van, és e válasz hitelességének része a másik teremtményi létjogosultságának elismerése.

Ferenc alkotói eredetiségének vizsgálata a befogadás e lehetőségét is megvilágítja. Az örökség személyes elsajátítása a *Naphimnusz* továbbélésében újra megtörténhet: a későbbi olvasó az átvett szavakban saját hálájának és felelősségének nyelvét találhatja meg. Ennek feltétele, hogy figyeljen a költemény eredeti irányultságára. A történeti tájékozódás és a fogalmi megkülönböztetés ezért a személyes befogadást is segíti. Megmutatja, mit mond maga a szöveg, és hol kezdődik a mai továbbgondolásunk. A kozmikus papi hivatás vagy a doxológiai önérték értelmező fogalma akkor szolgálja jól az olvasást, ha Ferenc megszólalásának sajátosságait teszi hozzáférhetővé, és engedi, hogy azok kérdéseinket is módosítsák.

A Természet Könyvéhez kapcsolódó korábbi munkánkban a bevonódó megismerés gondolatával jeleztük a személyes nyitottság jelentőségét. A konkrét természeti jelenségek iránti érdeklődés és tisztelet olyan részvételt tesz lehetővé, amelyben az embert is magában foglaló valóság új összefüggései tárulhatnak fel (vö. BAGYINSZKI 2024, pp. 13-14, 20). A *Naphimnusz*ra alkalmazva ezt a szempontot, a megértés és a részvétel kölcsönös kapcsolatáról beszélhetünk. Amit a szövegből megértünk, alakíthatja figyelmünket; a figyelmesebb odafordulás tapasztalata pedig újra megnyithatja számunkra a szöveg jelentését. E befogadást szapienciálisnak, azaz az életvezetést is alakító bölcsességre törekvőnek nevezhetjük. A megismert teremtmény saját valósága e folyamatban mindvégig a befogadói tapasztalat mértéke marad.

A költemény imádságos beszédhelyzete történetileg és irodalmilag is megérthető. Aki saját imádságaként mondja el, e megértéshez személyes vállalást kapcsol: az Istenhez forduló megszólítást és a teremtményekkel vállalt közösséget a maga élethelyzetében fogalmazza újra. A szöveg elmondása alkalmat adhat e viszony gyakorlására. A napfény, a víz vagy a tápláló föld említése ilyenkor a saját életünk feltételeire irányíthatja a figyelmet; a megbocsátásról és a halálról szóló sorok pedig saját kapcsolatainkat és végességünket is érinthetik. A részvétel ilyen értelemben az olvasásban megnyíló, szabadon vállalható lehetőség. Hogy a felismert összefüggésekből milyen életgyakorlat születik, az a befogadó további válaszán is múlik.

A mai teremtésvédelmi kérdések felől ez a befogadás mindenekelőtt a figyelem és a mérlegelés módját alakíthatja. A költeményben megnevezett teremtmények tágabb közösségre nyitják rá a tekintetet; az emberi felsorolás határa nem szabja meg a felelősség teljes körét. A gondoskodás konkrét formáihoz a létezők szükségleteinek és összefüggéseinek szakszerű ismeretére is szükségünk van. Ezt a vizsgálódást a teremtmény saját java iránti érdeklődés vezetheti, akkor is, ha közvetlen emberi hasznát nem tudjuk megjelölni. A *Naphimnusz* emberi megbocsátást és békességet felidéző strófája ugyanakkor arra emlékeztet, hogy a teremtett világgal való kapcsolatunk emberi kapcsolatainkat is magában foglalja (NapH 23-26). A kiengesztelődés és a többi teremtmény iránti gondoskodás egyaránt a közös világban vállalt helyünket érinti.

A jubileumi újraolvasás ezzel visszavezet a himnusz zárlatához, amely az Úr dicséretére és áldására, hálaadásra és nagy alázatossággal végzett szolgálatára hív (NapH 32-33). A tanulmányban feltárt összefüggések alapján e felhívás befogadása a kapott javakkal való bánásmódra és a teremtménytársakért viselt felelősségre is kiterjedhet. A nyolcszáz éves költemény így a mai olvasónak alkalmat kínál arra, hogy saját hangján válaszoljon a megértett szavakra. E válaszban a teremtéshez tartozásunk tudata személyesen vállalt kapcsolattá mélyülhet: figyelmünkben és cselekedeteinkben helyet adhatunk azoknak, akikkel együtt dicsérünk.

VI. Irodalom – References

BAGYINSZKI, Á. (2019): Bevezető gondolatok – teológia. In: BAGYINSZKI, Á. (szerk.): *A „Természet könyve” mint a „Szentírás könyvének” analógiája. A „Két könyv”-metafora mai jelentősége a természettudomány és teológia párbeszédében.* Sapientia Füzetek 34., L’Harmattan – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest, pp. 11-15.

BAGYINSZKI, P. Á. (2022): Szerkesztői előszó. In: BAGYINSZKI, P. Á. & VIDA, M. (szerk.): *A Szó szimfóniája. Teológiai horizont Isten Igéje vasárnapjához.* Sapientia Füzetek 39., L’Harmattan – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest, pp. 7-10. doi:10.55726/SF.2022.39

BAGYINSZKI, P. Á. (2024): Az óceánélménytől a Természet Könyvéig. *Magyar Szemle,* új folyam, **33**(7-8): 7-22.

BAGYINSZKI, Á. (2025): Ferences (többlet)motiváció a teremtésvédelemhez?! *Országút – Az Országúti Ferences Plébánia Lapja,* (tavasz): 9-10. https://orszagutiferencesek.hu/wp-content/uploads/2024/08/ORSZAGUT_202501_A4__KORR_08_web.pdf (Letöltés: 2026. október 23.)

BALTHASAR, H. U. VON (1988): *Kosmische Liturgie. Maximus der Bekenner.* Johannes Verlag, Einsiedeln.

CELANÓI, T. (1993): *Celanói Tamás életrajzai Szent Ferencről.* Ferences Források 2., Agapé, Újvidék – Szeged – Csíksomlyó. (ford. Balanyi Gy.; a fordítást javította Hidász F. & Várnai J.)

DELCORNO, C. & LEONARDI, L. (szerk.) (2026): *Il Cantico di frate Sole. Atti del LIII Convegno internazionale (Assisi, 16-18 ottobre 2025).* Atti della Società internazionale di studi francescani, n.s. 36., Fondazione CISAM, Spoleto.

DOBSZAY, M. B. & KÁMÁN, V. (2020): A ferences források magyar nyelvű rövidítési rendszere. *Acta Pintériana,* **6**: 119-153. doi:10.29285/actapinteriana.2020.6.119

FERENC, ASSISI SZENT (2018): *Assisi Szent Ferenc írásai.* Ferences Források Magyarul 3., Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest. (A korábbi fordításokat javította és jegyzetekkel ellátta: Berhidai P. & Hidász F.)

FERENC, PÁPA (2015): *Laudato si'. Ferenc pápa Áldott légy kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról.* Pápai Megnyilatkozások 51., Szent István Társulat, Budapest. [LS]

HART, K. (2025): Canticle and Creation. *Crossing: The INPR Journal,* **4**: 151-163. doi:10.21428/8766eb43.12e250b3

HERNÁDI, M. (2026): A szépség és testvériség nyelvén beszélni. A Naphimnusz lelkülete a későmodernség magyar lírájában. *Acta Pintériana,* **12**: in press.

HORAN, D. P. (2025): A Postmodern Piety: Reading the Canticle of the Creatures After Jacques Derrida. *Studi Francescani,* **122**(3-4): 621–642.

KARDOS, CS. (2022): A töredék foglalatában. Assisi Szent Ferenc lelkisége, Isten- és világszemlélete a Naphimnuszban. 1. rész. *Acta Pintériana,* **8**: 145-162. doi:10.29285/actapinteriana.2022.8.145

KARDOS, CS. (2023): A töredék foglalatában. Assisi Szent Ferenc lelkisége, Isten- és világszemlélete a Naphimnuszban. 2. rész. *Acta Pintériana,* **9**: 5-23. doi:10.29285/actapinteriana.2023.9.5

KARDOS, CS. (2026): A teremtmények kertje Húsvét ragyogásában. Assisi Szent Ferenc Naphimnusza. *Acta Pintériana,* **12**: in press.

KECSKÉS, M. (2025): Dallam nélkül – hagyományban. A Cantico di frate sole zenei recepciótörténete Liszttől napjainkig. *Acta Pintériana,* **11**: 31-41. doi:10.29285/actapinteriana.2025.11.31

MAXIMOSZ, HITVALLÓ SZENT (1996): Difficulty 41 [Ambiguum 41]. In: LOUTH, A.: *Maximus the Confessor*. The Early Church Fathers, Routledge, London – New York, pp. 154-160. (ford. Louth A.)

MÉSZÁROS, L. (2026): A Naphimnusz a mai természettudományok tükrében. *Acta Pintériana,* **12**: in press.

PÁL, J. (2025): Szent Ferenc Istendicséretéről: egyszerű és alázatos. *Vatican News,* július 29. https://www.vaticannews.va/hu/vilag/news/2025-07/assisi-szent-ferenc-naphimnusz-pal-jozsef-ertelmezese.html (Letöltés: 2026. október 23.)

PÁTROVICS, P. (2024): The Linguistic Worldview of Joy in the Canticle of the Sun of St. Francis of Assisi. *Fabrica Litterarum Polono-Italica,* **1**(7): 1-31. doi:10.31261/FLPI.2024.07.03

PPKE – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Szent II. János Pál Pápa Kutatóközpont (2025): *Közelítések az idén 800 éves Naphimnuszhoz: teológia, ökológia, költészet, spiritualitás.* Konferenciameghívó és program, Budapest, október 4. https://www.magyarkurir.hu/uploads/content/150560/fajlok/naphimnusz-800-meghivo.pdf (Letöltés: 2026. október 23.)

ROTZETTER, A. (2011): *Die Freigelassenen. Franz von Assisi und die Tiere.* Paulusverlag, Freiburg Schweiz.

SAPIENTIA – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola (2025): *Közelítések a Naphimnuszhoz: teológia, ökológia, költészet, spiritualitás.* Tantárgyi adatlap, 2025/2026. tanév, I. félév. In: *Szabadon választható tárgyak 2025/2026/1*. https://sapientia.hu/hirek/szabadon-valaszthato-targyak-202520261 (Letöltés: 2026. október 23.)

SCHMEMANN, A. (1973): *For the Life of the World. Sacraments and Orthodoxy*. 2., átdolg. és bőv. kiad., St Vladimir's Seminary Press, Crestwood (NY). (6. utánnyomás, 1998.)

SORRELL, R. D. (1988): *St. Francis of Assisi and Nature: Tradition and Innovation in Western Christian Attitudes toward the Environment.* Oxford UP, New York – Oxford.

SZEILER, ZS. (2019): Szentviktori Hugó: A Természet könyvének olvasásáról. In: BAGYINSZKI, Á. (szerk.): *A „Természet könyve" mint a „Szentírás könyvének" analógiája. A „Két könyv"-metafora mai jelentősége a természettudomány és teológia párbeszédében.* Sapientia Füzetek 34., L'Harmattan – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest, pp. 77-93.

TANZELLA-NITTI, G. (2016): A klasszikus „Két könyv"-metafora eszmetörténetéhez. *Acta Pintériana,* **2**: 55-75. (ford. Nemes K.; lektorálta és sajtó alá rendezte: Bagyinszki P. Á.)

THUNBERG, L.: *Man and the Cosmos. The Vision of St Maximus The Confessor*. St Vladimir's Seminary Press, U.S., 2003.

VATIKÁNI ZSINAT, II. (1964): *Lumen gentium. Dogmatikus konstitúció az Egyházról.* [LG] https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_hu.html (Letöltés: 2026. október 23.)